

In 1446 werd de grondslag voor Hoornse kermis gelegd

door Arie van Zoonen

In het vorige kwartaalblad van Oud Hoorn beschreef Arie van Zoonen een fragment van de Hoornse kermis, nl. de komst van de kine-matograaf in 1899. Het hiernavolgende artikel is een bewerkte versie van een inleidend hoofdstuk over de geschiedenis van de Hoornse kermis. Van Zoonen geeft hierin weer hoe het in maart 1996 precies 550 jaar geleden is, dat Hoorn toestemming voor een derde jaarmarkt kreeg, waarin de basis voor de kermis werd gelegd.

Hoorn krijgt in 1446 een derde jaarmarkt, ingewijd met een kerkmis

Markten waren er in Hoorn al in de veertiende eeuw. Willem V bereidde zijn tocht tegen de Friezen voor door zijn proviandmeesters in 1345 op de Palmenmarkt (Palmpasen) te Hoorn vele tientallen runderen te laten kopen. Bij de verlening van het stadsrecht in 1357 kreeg de stad recht op één jaarmarkt van 14 dagen, te beginnen op Sint Bonifacius, 5 juni. Maar van deze markt is, ook na minitieuw onderzoek, niets bekend. Zeker is dat op het eind van de veertiende en in het begin van de vijftiende eeuw er twee markten waren, één rond Palmpasen en één voor Pinksteren.

De produktie en verkoop van boter en kaas werden in deze periode belangrijker dan de handel in vee. Daarom vroegen de "goede luijden uit onze gerechte van Hoorne" aan hertog Filips de Goede om een derde jaarmarkt, op een gunstiger tijdstip in het jaar, voor de handel in deze goederen. Daardoor zouden zij ook beter aan hun financiële verplichtingen jegens de landsheer kunnen voldoen. De hertog willigde dit verzoek in op 6 maart 1446. Hij gaf toen bevel aan zijn baljuws, schouten en andere dienaren deze nieuwe markt, drie dagen vóór en drie dagen na Sint Laurens, 10 augustus, bekend te maken.

De Laurensjaarmarkt werd de belangrijkste markt. Ze werd later uitgebreid tot tien dagen. De stad Alkmaar verzette zich uit concurrentieoverwegingen tegen deze markt. In 1450 ordonneerde Filips de Goede daarom dat men in Hoorn geen paarden, vee en andere koopwaren mocht aanbieden. Uit niets is echter gebleken dat de markt in de jaren daarna niet meer is gehouden.

Integendeel: de Sint Laurensmarkt nam na 1485 in betekenis toe. Tot dat jaar werd de openbare feestdag van Sint Cyriacus, patroonheilige van de stad en van de Grote Kerk, gevierd op 16 maart. Deze feestviering in maart viel echter midden in de vasten en moest daardoor ingetogen zijn. In verband met de marktactiviteiten en het profijt voor de stad Hoorn werd in 1485 het feest van de Verheffing van de Heilige Cyriacus als publiek feest verplaatst naar 8 augustus. Van toen af had het, net als Sint Laurens, zijn ceremoniën en plechtigheden zowel in de kerk als in het openbaar gedurende de marktdagen in augustus.

Zowel de kerkelijke feestdagen als de jaarmarkt begonnen met een kerkmis met bijbehorende processie, waarin de beeltenis van de patroonheilige en datgene wat zijn leven kon verduidelijken, werden rondgedragen. Tallozen uit stad en omgeving kwamen echter niet alleen voor de heiligheid en de handel, men kwam ook voor amusement. En zo ontwikkelde zich uit de kerkmis de kermis op de jaarmarkt.

Hoewel sommige kerkvaders het niet gepast achten dat men de "kerkmisse" gebruikte om handel te drijven en amusement te beleven, had de bestrijding door de Kerk in de praktijk van alledag geen effect. De gehele samenleving deed actief mee aan deze evenementen.

Verkeers- en ordemaatregelen

Verkeersregels én voorschriften voor het veer op Amsterdam wijzen er op, dat jaarmarkt en kermis grote aantallen bezoekers naar Hoorn trokken. De markt was immers vrij. Iedereen mocht er alles verkopen, mits het geen gevaar opleverde voor de veiligheid. Koopman Hendrik bijvoorbeeld, mocht in 1563 geen "opstekers ofte moordpriemen" verkopen.

De stedelijke regering was daarom al in een vroeg stadium verplicht regulerend op te treden om de verkeersstromen in goede banen te leiden en ordeverstoringen activiteiten tegen te gaan. De wagens die de stad in kwamen moesten achter elkaar geparkeerd worden, op drie voet afstand van de goot en aan beide kanten van de straat één wagen breed: men moest tussen de wagens door kunnen rijden. Parkeren was tussen Appelsteeg en Waag niet toegestaan. Karrelieden en slepers moesten naast hun gerij lopen en mochten niet op hun wagens, sleden of paarden zitten of staan, terwijl men in de Grote Havensteeg maar met één paard mocht rijden.

Schippers die zand, hout of andere waren naar Hoorn vervoerden, moesten de bolwerken en andere plekken waar ze met hun schepen aan konden leggen, acht dagen voor en drie dagen na de principale jaarmarkten vrij en leeg houden. Het veer op Amsterdam werd tijdens de jaarmarkten uitgebreid tot twee schepen per dag, de één 's morgens om acht uur, de ander om elf uur. De regeling gold eveneens voor het bezoeken van de "Amsterdamsche Kerkmisse". Ook dan vertrokken uit Hoorn twee schepen per dag.

De schout moest verboden op dobbelen, klootschieten, beugelen, kolven en dergelijke controleren en hield toezicht op de plaatsen waar men wel en niet mocht tappen.

Op het vermaak van de jaarmarkt kwamen soms ongewenste elementen af. Zo klaagde de schout in 1562 Abraham Pietersclaer, afkomstig uit Amsterdam, aan, omdat hij in de Sint Laurensmarkt, ja zelfs op Sint Laurensdag, zich verstout had zijn hand in de beurzen en zakken van "verscheyden goede luyden" te steken met de bedoeling daaruit het geld weg te nemen. De schout eiste dat hij "geleyt werd te scarper examen ende ter torture". Of de pijniging effectief werd uitgevoerd is niet uit de bronnen op te maken.